

AKTUÁRSKÁ PRACOVNÍ SKUPINA

Vliv klimatických změn na neživotní úpis, cenotvorbu a zahrnutí rizik spojených s klimatickými změnami do standardní formule

Zápis: Petr Pošta

26. ledna 2021

Úvod

V úterý 26. ledna 2021 se uskutečnilo setkání Aktuárské pracovní skupiny (dále „Aktuárská PS“) k prodiskutování konzultací EIOPA ohledně vlivu klimatických změn na neživotní úpis a cenotvorbu a ohledně možných úprav standardní formule či způsobu její recalibrace s ohledem na změny klimatu.

Velké díky patří Honzovi Martínkovi, který tématem provázel.

EIOPA v konzultačním materiálu uvádí některá fakta, která odůvodňují diskusi o vlivu klimatických změn na neživotní pojištění. Již současná průměrná teplota je vyšší než v preindustriální době. Její další nárůst (v některých scénářích až o 3 °C) může vést ke zvýšené frekvenci škod a přírodních katastrof, například co se týče požárů („wildfire“), sucha, sesuvů půdy a povodní, a to též v oblastech, které jsou momentálně těmito riziky zasaženy jen zřídka.

EIOPA se též zabývá problematikou propojištěnosti („protection gap“), tedy rozdílu mezi celkovou škodou a její pojištěnou částí. Momentálně se ukazuje, že v případě extrémních událostí je propojištěnost v průměru na úrovni kolem 35 % a je možné, že v případě zvyšujícího se rizika se tento poměr bude nadále snižovat, což EIOPA nepovažuje za žádoucí.

Na pracovní skupině se širěji diskutovaly následující otázky.

1. Do jaké míry bere úpisovací strategie jednotlivých pojišťoven na českém trhu v úvahu klimatické změny?

Obecná shoda panovala na názoru, že vliv klimatických změn v jednoletém horizontu charakterizujícím neživotní pojištění je malý až zanedbatelný oproti jiným efektům. Historicky docházelo ke skokovým recalibracím po velkých událostech (povodně 1997 a 2002, krupobití a vichřice větších rozsahů).

Honza Martínek uvedl, že diskuse na Actuarial Association of Europe (AAE) probíhala v podobném duchu, kdy jednoroční horizont ze předpokladu plynulosti klimatických změn dává pojišťovnám dostatečnou míru flexibility v oblasti úpisu a cenotvorby.

2. Jaké vidí pojišťovny překážky, aby pojištění zůstalo cenově dostupné i v oblastech, kde se zvýší díky klimatickým změnám míra rizika? Je možným řešením kooperace privátního a státního sektoru?

Jako příklady na českém trhu se zde uváděly diskuse probíhající v letech 2012-13 (povinný dodatek ke smlouvám, který by zajistil pojištění i ve čtvrté nepojistitelné povodňové zóně), momentální diskuse o fondu sucha nebo ohledně insolvenční cestovních kanceláří.

Vícero členů vyjádřilo obavu z podpory morálního hazardu. Honza Martínek v této souvislosti zdůraznil, že namísto pojišťování již dnes „nepojistitelných“ věcí jde spíše o to, že dnes se v dobré víře investuje např. do výstavby v oblastech, která není z dnešního hlediska nepřiměřeně riziková, ale protože návratnost takové investice se počítá v desítkách let, může za tuto dobu samozřejmě dojít ke změně, výstavba se postupem času stane nepojistitelnou a následně dojde ke znehodnocení celé investice. Zároveň poukázal na souvislost s příbuznými tématy (non-damage business interruption a rizika

pandemie), které se zabývají obdobným problémem. Jako příklad uvedl fungování britské Flood Re¹, de facto vládní instituce, která zajišťuje pojištění i pro oblasti s významným rizikem povodní poskytnutím zajištění tohoto rizika za předem určenou cenu. Její financování je dílem z povinných příspěvků, dílem z vybraného pojistného a dílem z veřejných zdrojů. Logika státu je přitom taková, že by v případě velkých událostí stejně musel pomoci, touto formou je pak tato pomoc institucionalizovaná, rychlá a adresná, přičemž využívá aparátu komerčních pojišťoven pro administraci pojištění a likvidaci pojistných událostí. V Evropě pak existují i jiné systémy, např. živelní pojištění za pevnou sazbu a další.

Členové Aktuárské PS vyjádřili přesvědčení, že vliv státu je lépe uplatnit v aktivitách, které riziko přímo omezují (např. výstavbou polderů či povodňových zábran). Padl též názor, že vliv státu, který by zaručil i pojištění komerčně nepojistitelného formou sdílených příspěvků odpovídá socialistickým experimentům, které se ve střední a východní Evropě neosvědčily a vedly k neudržitelným schématům (např. cenou pojištění počítanou podle počtu místností nebo z jiné oblasti regulované nájemné), jejichž opouštění bylo obtížné, drahé a bolestivé.

Zmínila se také opačná stránka morálního hazardu – při diskusích v letech 2012-13 o zavedení povinného dodatku a fixní přírážky k ceně byla obava, že by tato přírážka odradila klienty, kteří příslušnému riziku nejsou vystaveni, a propojištěnost by se tak ještě snížila. Bylo podotknuto, že propojištěnost (tj. podíl pojištěné a ekonomické škody) v případě povodní v roce 1997 byla na úrovni 15 %, zatímco v roce 2002 na úrovni 50 % (patrně též z geografických důvodů, nikoliv pouze vyšší poptávky).

Padla též souvislost s faktem, zda by případné „státní (při)pojištění“ plnilo až do výše 100 % škody, kdy je riziko morálního hazardu významně vyšší než při přiměřené spoluúčasti klienta.

V závěru diskuse padl názor, že z hlediska komerčních pojišťoven bude schéma posuzováno „komerčně“ – bude-li rizika nést stát jako v případě Flood Re, pojišťovny nebudou mít důvod neparticipovat. Bude-li naopak riziko přenesené na pojišťovny v podobě dlouhodobých opcí za fixní cenu, může být výsledná cena příliš drahá a vést v podstatě k nepojistitelnosti některých rizik. V případě událostí s potenciálem zasáhnout celý svět (např. pandemie) je pak na místě otázka, zda to může vůbec řešit komerční pojištění, protože zde nefunguje základní princip diverzifikace rizika. Honza Martínek k tomu podotkl, že problém kapacity a diverzifikace a spolupráce komerční a veřejné sféry v případě pandemie se na úrovni EIOPA diskutuje též.

3. Pomohlo by v této souvislosti (dostupnost pojištění a cenová přijatelnost) zavedení víceletých smluv?

K této možnosti se členové Aktuárské PS stavěli kriticky. Kromě větší míry rizika vedoucí obecně k vyšší ceně a větší míře nepojistitelnosti byly zmiňované i nutné regulační úpravy, problém vzniku nových nepojištěných rizik nebo naopak zániku jiných, za které by přitom klient byl nucen stále platit domluvenou fixní cenu, pravděpodobně striktněji formulované pojistné podmínky, další rizika pro pojišťovny (např. s ohledem na vývoj práva). Naopak určitým argumentem pro zavedení víceletých smluv může být obchodně větší stabilita portfolia (předpisu).

¹) Flood Re (nezisková organizace) vznikla v roce 2016 a je formálním pokračovatelem dohody, která vznikla mezi členy ABI (Association of British Insurers) a vládou, kdy po významných povodních v roce 2000 se pojišťovny zavázaly dále nabízet pojištění za podmínek platných před povodněmi, pokud vláda bude investovat do protipovodňových opatření. Flood Re je financována ze tří zdrojů:

- Povinnými příspěvky od pojišťoven nabízející na trhu pojištění majetku (dům / byt / domácnost), kdy roční výběr je zhruba 180 milionů liber.
- Pojistným, které je postoupeno Flood Re za pevnou sazbu dle Council Tax Band (nezohledňující riziko) s fixním vlastním vrubem 250 liber. Pojišťovna si může vybrat, zda si riziko povodně ponechá, nebo jestli ho podstoupí za tuto fixní sazbu Flood Re.
- V případě významné události vláda dodá dodatečný potřebný kapitál.

Dále si Flood Re může na zajištěném trhu koupit zajištění za tržní cenu. Flood Re pojišťuje pouze domy určené k bydlení, které byly postaveny před rokem 2009 a splňující další doprovodná kritéria. Odhaduje se, že tato kritéria splňuje zhruba 370 tisíc domovů. Očekává se, že Flood Re bude fungovat zhruba 25 let, což by mělo postačit na vybudování protipovodňových opatření, a tedy obnovení komerční pojistitelnosti těchto oblastí.

Panovala zde obecná shoda, že zavedení víceletých smluv není cestou, která by podporovala pozitivní změny. Naopak povinné zavedení víceletých smluv deformuje tržní prostředí a problém plynoucí z negativního vývoje pouze odsouvá na pozdější dobu, kdy je jeho řešení ještě obtížnější.

4. Měly by pojišťovny přistoupit ke změnám v oblasti produktové nabídky či cenotvorby, které podpoří chování klientů s pozitivním dopadem na změny klimatu („impact underwriting“)?

Honza Martínek v té souvislosti upozornil, že takové změny už se dějí, například velké skupiny přestávají pojišťovat business založený na fosilních palivech a podobně.

Obecně v diskusi převažoval názor, že myšlenka je sice hezká, ale provedení obtížné. Tam, kde to obchodně dává smysl (např. z hlediska reputace nebo s ohledem na pozitivnější přístup investorů vůči „zeleným“ akciím), už je tato změna v chování pojišťoven promítnuta. Je možné se k takovému chování rozhodnout dobrovolně, členové Aktuárské PS se ale shodli, že by rozhodně neměla být nařízena. Padl též názor, že reálný dosah pojišťoven je v této oblasti malý a výsledný dopad není nutně proporční (pokud se 10 % lidí rozhodne chovat ekologičtěji, nemusí to mít nutně 10% efekt), není tudíž dobře možné vlivy kvantifikovat, a tedy by se případné úpravy rozhodně neměly týkat cenotvorby.

5. Měly by se ve standardní formuli překlasifikovat některá rizika (konvektivní bouře vs. tropická cyklóna)? Měly by se přidat mezi neživotní katastrofická rizika nové druhy, namátkou požár (wildfire) či sucho?

Honza Martínek upřesnil, že stávající záměr je, že by zpřesnění definice následovala rekalibrace. Ne všechny změny by měly nutně vliv na ČR. V tuto chvíli je nicméně diskuse metodická, není zřejmé, jak by následná kalibrace probíhala. Snahou je definice vymezit lépe a zahrnout více příbuzných jevů do jedné kategorie, což by mohlo podpořit ekvivalenci jevů v jednotlivých dostupných modelech (reálný dopad ovšem může být omezený, záleží na poskytovateli, teritoriu a podobně).

Padlo upozornění, že v oblasti ČR je někdy problematické určit, do jaké kategorie příslušná atmosférická událost spadá, zejména u historických událostí. Někdy se též atmosférické jevy kombinují.

Obecný postoj lze shrnout tak, že standardní formule má vnímat všechna relevantní rizika. Zpětnou vazbu jí může poskytnout ORSA jednotlivých pojišťoven. V tuto chvíli není ani zřejmé, jakého řádu bude vliv klimatických změn na jednotlivá rizika, členové Aktuárské PS by v této oblasti uvítali provedení dalšího relevantního výzkumu. Lepší porozumění rizikům, například skrze modely s detailně zpracovanými fyzikálními i ekonomickými aspekty, lze pak snáze promítat do modelů kapitálových.

Diskuse se krátce stočila k tématu, zda jsou klimatická (či jiná nová rizika) v pozornosti pojišťoven. Obecná shoda zástupců větších pojišťoven na českém trhu byla, že ohledně klasických živelních rizik se jim věnuje pozornost standardní a vliv klimatických změn speciálně nevyhodnocují (neumí posoudit, zda je riziko skryté či zanedbatelné). Krátce se zmínila rizika typu cyber (a obecněji nové man-made scénáře) nebo pandemie. Zemědělství a sucho se sice řeší, ale obecně jde spíše o nemateriální otázku z hlediska celého trhu i jednotlivých pojišťoven (kromě případných specializovaných).

6. Měla by se upravit stávající kalibrace pro jednotlivé státy či její režim a frekvence?

Členové Aktuárské PS zdůraznili v této souvislosti důležitost dokumentace a relevantní diskuse k provedené (re)kalibraci. Častější a pravidelná frekvence je obecně vítaná, pokud ovšem nepovede k velkým výkyvům v čase. Záleží též na tom, zda se rekalibrují parametry, kdy změna není spojena s velkou implementační zátěží, nebo se mění celý model.

Krátce padly odkazy na riziko zemětřesení, které někteří členové považují pro ČR za (silně) nadhodnocené, nebo minulé diskuse na téma kalibrace jednotlivých rizik na úrovni ČAP s místním regulátorem či zprostředkovaně s EIOPA, kdy ovšem tyto diskuse neměly významnější vliv na finální nastavení standardní formule.

Diskuse na stejné téma bude ještě pokračovat 3. února 2021 na půdě ČAP.